

Голові
разової спеціалізованої вченої
ради Інституту політичних і етнонаціональних
досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України
доктору історичних наук,
професору, заступнику директора з наукової
роботи, завідувачу відділу політичної
культури та ідеології
Інституту політичних і етнонаціональних
досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України
Ніколайцю Юрію Олексійовичу

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
ВЕЛЬГУСА ВЛАДИСЛАВА ВЯЧЕСЛАВОВИЧА
на тему: «Трансформації стратегічного нарративу США стосовно
російсько-української війни (2014-2025) », поданої на здобуття ступеня
доктора філософії в галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 052 Політологія

Аналіз тексту дисертаційного дослідження Вельгуса Владислава Вячеславовича на тему: «Трансформації стратегічного нарративу США стосовно російсько-української війни (2014-2025)», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія (загальним обсягом 288 сторінок, списком використаних джерел англійською та українською мовами), наукових праць здобувача є підставою для наступних висновків та узагальнень.

Вибір теми дисертаційного дослідження автор обґрунтовує тим, що Сполучені Штати Америки на сучасному етапі трансформацій світової політики, спричинених збройною агресією РФ супроти України, стратегічно постають як зовнішній суб'єкт, чия позиція вагомо позначається на динаміці перебігу російсько-української війни та перспективах її дипломатичного врегулювання. До того ж, ефективність упровадження зовнішньополітичного курсу США в контексті цієї війни суттєво залежить від якісних характеристик його відображення в офіційному дискурсі, де переважає державний

стратегічний наратив, що є системним механізмом змістового конструювання подій, означення позицій, а також – формування орієнтирів щодо внутрішньої і зовнішньої політики акторів.

Розкриваючи дослідницьку актуальність, здобувач апелює до зростаючої динаміки концептуальних змін в американському стратегічному наративі, що помітно проглядаються як на різних етапах війни, так і за різних президентів США, а також відзначає про незмінність частини його складових в межах досліджуваних хронологічних меж праці. Поглиблене розуміння детермінант, сталих та змінних положень стратегічного наративу Сполучених Штатів стосовно російсько-української війни, що є інструментом комунікації президентських адміністрацій зі світом, сприяє розумінню загальної зовнішньополітичної стратегії та визначає ефективність міждержавної взаємодії України в різних сферах, і вкотре актуалізує обрану тему.

Потреба в черговій науковій розвідці з окресленої проблематики, зважаючи на значну кількість праць, де досліджуються політичні комунікації, на думку автора дисертації, зумовлена відсутністю прикладних досліджень генези та трансформації офіційного стратегічного наративу держав і, відповідно – праць, де висновки ґрунтуються на результатах застосування відповідних методів. Концептуальним узагальненням не вистачає контент-аналізів національних стратегічних наративів держав, першочергово тих, що визначально впливають на міжнародні відносини, Сполучених Штатів зокрема.

І, нарешті один із ключових аргументів актуальності дисертації є те, що при формуванні зовнішньої політики та забезпеченні національної безпеки України нагальним є комплексне дослідження американського стратегічного наративу, що може бути дієвим інструментом у побудові ефективної стратегії публічної дипломатії та захисту національних інтересів, взаємодіючи з виконавчою гілкою влади США.

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Комплексність, самостійність та оригінальність, виконаної Вельгусом В.В. дисертації є безсумнівними. В роботі автором сформульовані та висловлені власні думки й ідеї, що ґрунтуються на змістовному аналізі широкого комплексу різнопланових наукових джерел.

Дисертаційне дослідження містить теоретичні та методичні положення та висновки, сформульовані здобувачем осібно. Ідеї, положення чи гіпотези інших авторів, мають відповідні посилання та використані лише для підкріплення авторських. Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Усі, наведені в рукописі дисертаційного дослідження висновки та результати, одержані автором особисто.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій.

Усебічне та глибоке вивчення дисертації та наукових публікацій здобувача дає підстави для висновку, що отримані наукові результати є чітко сформульованими, обґрунтованими та достовірними, що підтверджується використанням у процесі дослідження широкого кола наукових джерел за досліджуваною проблематикою, періодичних друкованих та інтернет-видань, офіційних сайтів для отримання інформації. Отримані Вельгусом В.В. положення та висновки є науково виваженими, достатньо обґрунтованими та належним чином апробованими. Дисертант зарекомендував себе достатньо зрілим дослідником, спроможним глибоко та всебічно обґрунтовувати свої думки й ідеї, робити вмотивовані логічні висновки, а також розуміти прикладний характер і практичне значення теоретичних положень проведеного наукового дослідження.

Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру.

Дисертаційна праця Вельгуса В.В. є комплексним оригінальним дослідженням ключових дискурсивних характеристик офіційного стратегічного наративу США стосовно російсько-української війни, його

відмінностей на першому (2014-2022) та повномасштабному етапах, трансформацій, спричинених змінами президентських адміністрацій.

У дисертаційній праці вперше, в українській політичній науці, здійснено цілісний хронологічний дискурс-аналіз стратегічного наративу США стосовно російсько-української війни – від його витоків до нинішнього стану.

Вартісним пунктом новизни є авторська систематизація корпусу текстів, з метою представити його як інструмент подальших розвідок офіційної американської риторики стосовно російсько-української війни. Проведення такої роботи засвідчує практичну значимість дисертації та представляє здобувача як зрілого дослідника.

Серед пунктів новизни, слід зазначити про запропоновану авторську методику, що ґрунтується на синтезі якісного фреймового аналізу, за адаптованою моделлю Р. Ентмана, та кількісних методів корпусної лінгвістики з використанням спеціалізованого програмного забезпечення, і дає можливість мінімізувати суб'єктивність досліджень політичного дискурс-аналізу.

Обравши за основу дослідження, модель формування ієрархії ключових фреймів, Вельгус В.В. визначає структурні дискурсивні характеристики стратегічного наративу США стосовно російсько-української війни у різні її періоди, що уможливорює реконструкцію динаміки офіційного американського дискурсу і показує конкретні сегменти його концептуальної перебудови, спричиненої змінами безпекового середовища, ситуацією на фронті та політичною кон'юктурою. Це дисертаційне твердження, також, цілком відповідає вимогам дослідницької новизни.

Беззаперечно, новизною позначається проведений порівняльний дискурсивний аналіз стратегічного наративу США двох президентських адміністрацій повномасштабного періоду російсько-української війни з визначенням його ключових концептуальних та структурних змін.

І, безсумнівно, аналізуючи значимість новизни даної дисертаційної праці, вкотре слід відзначити, що практична її значимість значно зросла з

авторським удосконаленням методологічних підходів до вивчення стратегічних наративів та уточненню періодизації стратегічного наративу США через контекстуальну структурування зібраного масиву текстів.

Усе, зазначене вище, демонструє необхідність подальшого теоретичного і прикладного вивчення окресленої проблеми і підтверджує ступінь наукової новизни представленого до захисту дисертаційного дослідження.

Практичне значення виконаного дослідження.

Науково-теоретичне значення та прикладна вагомість дисертаційної праці полягає в тому, що висновки та узагальнення, представлені в дисертації Вельгуса В.В., можуть бути впроваджені в практику стратегічного планування та зовнішньополітичного прогнозування України. Ще дуже важливо, що висновки дослідження мають прикладну цінність для профільних державних інституцій (насамперед – МЗС України, Апарату РНБО України) та вітчизняних аналітичних центрів.

Також, генеалогія стратегічного наративу, вибудована в дослідженні, дозволяє вийти за межі констатації його актуальних характеристик і уможливорює розуміння логіки формування ключових смислів, що супроводжували зміну позиції президентської адміністрації США на різних етапах війни.

Емпіричний масив та результати компаративного аналізу риторики адміністрацій Дж. Байдена і Д. Трампа можуть бути використані для моделювання сценаріїв розвитку українсько-американських відносин у коротко- та середньостроковій перспективі. Ідентифікація дискурсивних «червоних ліній» та сталих фреймів в офіційному американському наративі надає вітчизняному дипломатичному корпусу інструментарій для взаємодії з представниками двопартійної системи США. Це зможе допомогти в адаптації переговорних позицій до найбільш прийнятних концептуальних рамок для різних сегментів американського політичного істеблішменту.

Окреме практичне значення має універсальність розробленого науково-методичного підходу. Синтезована методика, може бути екстрапольована на

інші об'єкти політичної науки та використана для розбудови методологічної бази забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері, придатна для моніторингу стратегічних комунікацій глобальних суб'єктів міжнародної політики, виявлення носіїв ідеологічних систем та аналізу комунікативного протистояння політичних акторів. У безпековому вимірі, запропонований підзід може слугувати механізмом для вдосконалення систем раннього виявлення інформаційних загроз, деконструкції ворожих наративів, та – для оцінки ефективності заходів публічної дипломатії.

І, нарешті – матеріали дослідження можуть бути принагідними в освітньому процесі при підготовці фахівців за спеціальностями «Політологія», «Міжнародні відносини» та «Державна безпека». Результати є релевантними для оновлення навчальних дисциплін, присвячених зовнішній політиці США, стратегічним комунікаціям, прикладним методам політичного аналізу, а також для підготовки аналітичних матеріалів щодо протидії сучасним гібридним викликам.

Оцінка змісту, завершеності та оформлення дисертації.

На підставі детального вивчення і всебічного аналізу змісту дисертації Вельгуса В.В. можна стверджувати, що структурно-логічна схема роботи, що складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, поділених на десять підрозділів, висновків, рекомендацій, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 288 сторінок, обсяг основного тексту – 206 сторінок, змістовно вмотивована і відповідає задуму дисертації, що вповні дозволило реалізувати дослідницьку мету і завдання.

Дисертаційна праця написана науковим стилем, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Положення й висновки роботи належним чином верифіковані. Дисертація написана грамотно, стиль викладення матеріалу відповідний прийнятому в науковій літературі, а оформлення дисертації відповідає встановленим Міністерством освіти і науки України вимогам.

У **вступній частині** роботи кваліфіковано викладено обов'язкові атрибути наукової дисертаційної праці, а саме актуальність теми, об'єкт і

предмет дослідження, його мета та завдання, визначено методи дослідження, як загальнонаукові, зокрема – історико-ретроспективний та порівняльний, так і спеціальні, серед яких – політичний дискурс-аналіз, фреймовий аналіз за адаптованою моделлю Р. Ентмана, контент-аналіз, підкріплений кількісним методом корпусного аналізу текстів із використанням спеціалізованого програмного забезпечення Sketch Engine та методу частотно-лексичного аналізу.

Окремо відображено результати наукової апробації, обґрунтовано наукову новизну та практичне значення проведеного дослідження.

У першому розділі роботи **«Теоретико-методологічні засади дослідження»** представлено концептуальні засади обраного автором підходу для дослідження стратегічного наративу США. Сам же наратив розглядається не лише як спосіб викладу подій, а як автономний інструмент, що відповідальними політичними акторами, використовується для конструювання політичної реальності. Щодо політичної наратології, то загалом вона використовується для вивчення механізмів легітимації, мобілізації та символічного впливу в політичному просторі.

Вартісним є аналітичний висновок, зафіксований у даному розділі, щодо становлення наукової методології аналізу наративів. Це уможливило розгляд політичного тексту як інструменту формування політичних установок різнорівневих аудиторій. Окрім цього, методологія дискурс-аналізу подається як ключова для сучасних академічних дослідженнях політичних наративів, що також слід відзначити як конструктивний методологічний момент праці.

У розділі показано, що український експертно-науковий дискурс щодо інтерпретації поняття стратегічного наративу, значною мірою, апелює до західних підходів, адаптуючи їх до існуючих в державі безпекових потреб, що особливо назріли з початком російсько-української війни.

І, зважаючи на практичну орієнтацію дисертації, варто відзначити творчо пошуковий підхід цього розділу, де у якості методологічного підґрунтя обрано принцип тріангуляції в поєднанні з фреймовим та корпусно-базованим

аналізом дискурсу з використанням інструментів Sketch Engine, що дозволяє уникнути дослідницького суб'єктивізму та підвищує ілюстративність порівняльного аналізу.

У другому розділі дисертації **«Трансформації офіційного стратегічного нарративу США стосовно російсько-українських відносин у довоєнний період»** для встановлення дискурсивних витоків сучасного стратегічного нарративу США та розуміння еволюції його змісту до початку російської агресії, Вельгус В.В. здійснив ретроспективний контент-аналіз еволюції офіційної риторики та ключових безпекових документів США періоду від кінця 1980-х років до 2014 року. Результати показали, що тогочасний американський стратегічний нарратив залишався в межах базової дискурсивної рамки, стабільно прив'язаної до проблематики регіонального балансу сил.

Отож, автор підсумовує, що в американському нарративі передвоєнного періоду домінував прагматичний підхід, де РФ сприймалася як регіональний політичний центр та, відповідно, ключовий актор у забезпеченні стабільності на території колишніх радянських республік. На цьому тлі, українська політична суб'єктність часто зазнавала дискурсивної маргіналізації.

У розділі показано, що в кінці 1990-х та початку 2010-х років США виступають у якості глобального лідера з просування демократії, широко декларуючи підтримку розвитку України як незалежної держави, але застосовуючи при цьому критичну комунікативну стратегію «обумовленого партнерства», де легітимація підтримки залежала від успіху українських політичних реформ. Ревізіоністські ж дії РФ стосовно України, зазвичай, виключалися з дискурсивного фокусу, а російський чинник, зазвичай, або не артикулювався як безпосередня загроза, або залишався в межах прагматичної парадигми співробітництва, лідерство США зосереджувалось на кооперації між ключовими міжнародними акторами

Отож, висновок автора, що така комунікативна стратегія призвела до поступової демілітаризації стратегічного нарративу США, коли початок

російської агресії проти України у 2014 році, навпаки, вимагав оперативної та концептуальної перебудови офіційної американської риторики, є цілком конструктивним.

У третьому розділі «Стратегічний наратив США на першому етапі збройної агресії РФ проти України (2014-2022» вартісним є висновок, зроблений на основі результатів діахронічного дискурс-аналізу офіційного стратегічного наративу США стосовно російсько-української війни на її першому етапі (2014-2022 рр.), про те, що для американської комунікативної стратегії характерним залишається високий рівень концептуальної тяглості, не зважаючи на зміну трьох президентських адміністрацій.

Цілком можна погодитись, що американський стратегічний наратив у цей період еволюціонував від інтерпретації російської агресії, як локальної кризи європейської безпеки, до усвідомлення її як системного виклику глобальному світопорядку, сформувався фундамент аргументаційної бази американського стратегічного наративу для майбутнього повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

У четвертому розділі «Офіційний стратегічний наратив США повномасштабного періоду російсько-української війни (2022-2025)» автор розкриває дискурсивні характеристики стратегічного наративу США щодо повномасштабної російсько-української війни, наголошуючи на трансформаціях, що з ними відбулися, від початку російського вторгнення в Україну до кінця першого року другої каденції Д. Трампа.

Щодо цього, об'єктивним є положення, що на цьому етапі адміністрація США вдавалася до певного ступеня стратегічної двозначності щодо меж американської участі у війні – з одного боку рішучість на дипломатичному рівні, з іншого – не провокування можливої безконтрольної ескалації через постачання Україні важких озброєнь.

І, нарешті слід відзначити, вміння здобувача, продемонстроване в даному розділі, користуватися результатами проведеного частотного аналізу для кількісного підтвердження, зазначених концептуальних трансформацій,

спричинених зміною в ієрархії ключових фреймів. Маємо на увазі – перехід від переважання фреймів оборонної допомоги та міжнародної взаємодії, що визначали наратив адміністрації Дж. Байдена, до виходу на перший план комбінованого використання фреймів агресії РФ і дипломатичного треку в комунікації другої каденції Д. Трампа, що є балансом для загальної посередницької стратегії США.

Висновки дисертації відзначаються зваженістю й аргументованістю, цілком сприяють досягненню означеної в роботі мети і завданням, зазначених у вступі. Вони є, на наш погляд, уповні достовірними й обґрунтованими, засвідчують про наукову новизну і практичну значимість реалізованого дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Дисертаційне дослідження Вельгуса В.В. «Трансформації стратегічного наративу США стосовно російсько-української війни (2014-2025)» виконано із дотриманням норм академічної доброчесності, випадків плагіату не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи обґрунтованість наукових висновків і положень дисертаційного дослідження, рівень розробки наукових і методичних пропозицій, необхідно відзначити дискусійний характер деяких положень.

На наш погляд, мету дослідження слід сформулювати більш конкретно, адже назва дисертації чітко показує, що необхідно встановити трансформації, що відбулися в стратегічному наративі США стосовно російсько-української війни (2014-2025). Інша частина її формулювання є стратегією її реалізації і її можна перенести у завдання.

Наступне, на нашу думку, структура роботи переобтяжена кількістю розділів, адже чітке означення об'єкту та предмету дослідження, вказують на можливість її оптимізації.

З огляду на важливість процедури обрання дослідницьких методів, що є інструментами для досягнення окресленої мети і виконання поставлених завдань, варто було би ширше використати можливості порівняльного методу. І нарешті, слід згадати про метод кейс-стаді, використання якого яскраво проглядається в роботі, але серед використаних методів не згадується.

Виходячи зі значимості основних положень, представлених у тексті дисертаційної праці, автору варто більш сміливо сформулювати положення наукової новизни, ті, що підтверджені результатами авторського аналізу – не лише говорити про пророблені дослідницькі процедури, а й показувати, що є їхнім результатом. Також, дана дисертаційна праця лише б виграла, зважаючи на проведення в її межах значного обсягу прикладних досліджень, якби була сформульована дослідницька гіпотеза, що стала б своєрідним дослідницьким челенджем

Зважаючи на особливості та новизну дослідницької моделі аналізу характеристик офіційного американського політичного дискурсу, вона вимагає «майбутнього розвитку», про що йдеться в дисертаційній праці. Тож, варто зазначити – завдяки чому може змінитися ця модель у перспективі.

І, нарешті – у чому полягає головний висновок, зроблений у дисертації, що корелював би з п'ятьма завдання, сформульованими для досягнення окресленої дослідницької мети?

Однак, висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер і не впливають на загальний висновок про те, що дисертація

Вельгуса В.В. є оригінальним, самостійним, завершеним дослідженням, теоретично і практично значимим.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Вельгуса Владислава Вячеславовича на тему: «Трансформації стратегічного нарративу США стосовно російсько-української війни (2014-2025)», подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія», є завершеним, самостійним і логічно побудованим науковим доробком. Отримані результати містять наукову новизну і є теоретично та практично значимими.

Дисертаційна праця Вельгуса Владислава Вячеславовича відповідає спеціальності спеціальністю 052 «Політологія» і вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за відповідною спеціальністю.

Офіційний опонент
завідувач кафедри міжнародних відносин та
стратегічних студій
Факультету права та міжнародних відносин
Національного університету
«Київський авіаційний інститут»,
доктор політичних наук, професор

Н.Ф. Ржевська

Ржевської Н.Ф. засвідчую
підпис секретар КМІ
Ірина Набока